

**HISTORISCHE WEINVIERTLER LEHMBAUTECNIKEN
ERRICHTET IM MUSEUMSDORF NIEDERSULZ**

—

TERMINOLOGIE UND KURZBESCHREIBUNGEN

DEUTSCH, ENGLISCH, TSCHECHISCH UND SLOWAKISCH

**HISTORIC EARTH-BUILDING TECHNIQUES
FROM THE WEINVIERTEL (LOWER AUSTRIA)**

—

ERECTED IN THE OPEN-AIR MUSEUM NIEDERSULZ

—

TERMINOLOGY AND SHORT DESCRIPTIONS

GERMAN, ENGLISH, CZECH AND SLOVAK

EDITORS

Lehmbau BOKU 2018

Roland Meingast (Lehmbau BOKU)

Franz Ottner (Lehmbau BOKU)

Hubert Feiglstorfer (Lehmbau BOKU)

Martin Novotny (Museum Strážnice)

DEUTSCH

Regionaler Begriff: „**G'satzte**“ **Mauer**; Standard Deutsch: *Wellermauer*

Kurze technische Charakterisierung:

Plastische Lehmmischung mit Strohhäcksel („G'hack“) und/oder Spreu („Aum“) wird in ca. 60 cm hohen Schichten („Sätzen“) zu einer Mauer aufgebaut. Überstehendes Mauerwerk wird mit dem Spaten abgestochen.

English

Name: *Cob wall*

Short technical characterization:

Plastic clay mixed with chopped straw and/or chaff piled up in thick layers. Protruding parts of the wall are chopped off with a spade.

Čeština

Název: *Nakládání, vrstvená stěna*

Krátká charakteristika (CZ):

Stěny se stavějí volným navrstvováním hlíny v plastickém stavu smíšené se slámou nebo obilními plevami. Nerovnosti povrchu se odstraňují osekáním rýčem.

Slovenský

Názov: *Vykládanie, (Biele Karpaty, Ponitrie, Podunajsko), vrstvená stena*

Krátka charakteristika:

Vlhká plastická zmes hlíny s posekanou slamou a/alebo plevami sa v hrubej vrstve bez debnenia nakladá alebo zhora nahadzuje do tvaru múru, rýľom sa neskôr prebytočný materiál oseká a nakladá sa ďalšia vrstva.

DEUTSCH

Standard Deutsch: **Stampflehmmauer**, regional nicht gebräuchlich

Kurze technische Charakterisierung:

Erdfeuchter Lehm wird in dünnen Lagen in eine Schalung gestampft. Diese Technik ist im Weinviertel historisch bisher nicht belegt.

English

Name: *Rammed earth wall*

Short technical characterization:

Earth moist clay is rammed in thin layers within a shuttering. In the Weinviertel this technique is not proven.

Čeština

Název: *Nabíjenice (Morava), dusaná stěna*

Krátká charakteristika (CZ):

Hlína se ve stavu přirozené vlhkosti udusává do posuvného bednění. V oblasti Weinviertel není tato technika doložena.

Slovenský

Názov: *Nabíjanica dusaná stena*

Krátka charakteristika:

Zľahka zavlhnutá zemina sa po tenkých vrstvách ubíja do debnenia. V oblasti Weinviertel nebol tento spôsob výstavby historicky doložený.

DEUTSCH

Regionaler Begriff: „**Wuzel**“; Lokaler Begriff in Obersulz: „**Batzen**“; Standard Deutsch: kein eindeutiges Begriffsäquivalent

Kurze technische Charakterisierung:

In freier Form geknetete, mit Strohhäcksel vermischte, feucht-plastische Lehmklumpen. Sie werden ohne Mörtel sofort nach dem Kneten in ca. 60 cm hohen Lagen („Sätzen“) zu einer Mauer (Bsp. Obersulz) geschichtet.

English

Name: *Earth lumps*

Short technical characterization:

Plastic pieces of clay, mixed with chopped straw are kneaded by hand and piled together in about 60 cm high layers (e.g. Obersulz) without using mortar.

Čeština

Název: *Války* (Morava), *hliněné války*

Krátká charakteristika (CZ):

Kusy plastického hliněného těsta s příměsí řezanky nebo plev ručně uhnětené a ve vlhkém stavu kladené do zdi bez použití malty ve vrstvách dosahujících výšky cca 60 cm (např. Obersulz).

Slovenský

Názov: *Války*, *hlinené války*

Krátka charakteristika:

Podlhovasté války vyvaľkané z vlhkej plastickej hlíny rozšliapanej do vrstvy na podsýpke zo sekanej slamy alebo pliev. Ukladali sa vedľa seba na šírku múru bez malty vo vrstvách výšky cca 60 cm (napr. Obersulz).

DEUTSCH

Regionaler Begriff: „**Wuzel**“; für diese technische Variante langer Wuzel gab es regional vermutlich keinen eigenen Begriff. Standard Deutsch: kein eindeutiges Äquivalent

Kurze technische Charakterisierung:

Plastische Lehmschicht wird wie ein Teig ausgebreitet, mit Strohhäcksel bestreut und zu rulaadenförmigen „Wuzeln“ zusammengerollt. Sie werden ohne Mörtel sofort nach dem Rollen zu einer Mauer geschichtet (errichtet in Steinbach Nähe Ernstbrunn nach einem Bericht von Dr. Perschl aus Thallern).

English

Name: *Earth lump wall*

Short technical characterization:

Long pieces of rolled mud, before rolling sprinkled with chopped straw, piled together without using mortar (used in Steinbach near Ernstbrunn, according to a report by Dr. Perschl from Thallern).

Čeština

Název: *Války (Morava), hliněné války*

Krátká charakteristika (CZ):

Na podsypu řezanky a plev uválené kusy plastické hlíny vrstvené bez použití malty (užité ve Steinbachu u Ernsbrunnu, podle zprávy dr. Perschla z Thallern).

Slovenský

Názov: *Války, hlinené války*

Krátka charakteristika:

Podlhovasté války vyvaľkané z vlhkej plastickej hlíny rozšliapanej do vrstvy na podsýpke zo sekanej slamy alebo plev. Ukladali sa vedľa seba na šírku múru bez malty.

DEUTSCH

Begriff: **Moderner Lehm-Innenputz** auf Holz

Kurze technische Charakterisierung:

Lehm-Sand-Faser Putz in zwei Lagen auf Schilfstuckatur als Putzträger auf einer Holzunterkonstruktion aufgetragen und geglättet.

English

Name: *Modern interior clay plaster*

Short technical characterization:

Plaster of a mixture of clay, sand and fibres applied in two layers on a reed mat fixed on a wooden sub construction, and finally smoothed.

Čeština

Název: *Moderní hliněná omítka - vnitřní*

Krátká charakteristika (CZ):

Omítka ze směsi hlíny, písku a rostlinných vláken je nanášena ve dvou vrstvách na rákosové rohože upevněné na dřevěném podkladu a finálně upravena hlazením.

Slovenský

Názov: *Moderná hlinená vnútorná omietka*

Krátká charakteristika:

Omietka zo zmesi hlíny, piesku a vlákien sa nanáša v dvoch vrstvách na rohože z rákosia (upevnené ako nosič omietky na drevenej stene) a vyhladí sa.

DEUTSCH

Regionaler Begriff für die Tätigkeit des Aufbringens: „*âu-glehna*“;
Standard Deutsch: „beschichten mit“ (Lehm)

Kurze technische Charakterisierung:

Gemisch aus Lehm (“Loam”) und Strohhäcksel (“G’hack”), für die Außenanwendung hydrophobiert mit etwas Kuhmist (“Kiadreg”). Die Lehmbeschichtung **konnte** mit der Hand aufgebracht werden.

English

Name: *Daubed earth*

Short technical characterization:

A thick layer of clay coating applied on a log wall. It consists of a mixture of clay and chopped straw. For the exterior use a small amount of cow dung is added for hydrophobising.

Čeština

Název: *Kožich, hliněná omazávka, lepenice, mazanina*

Krátká charakteristika (CZ):

Silná vrstva hliněné omazávky (“kožichu”) na roubených stěnách. Do hliněné směsi se přidává slaměná řezanka, případně plevy. V případě venkovního použití se jako hydrofobizační činitel přidával kravský trus.

Slovenský

Názov: *mazanica (?), hlinená omazávka (?)*

Krátka charakteristika:

Hrubá vrstvy hlíny so slamenu rezankou nanosená na zrubovú stenu.

Táto zmes hlíny a slamenej rezanky, prípadne plev sa pre vonkajšie použitie hydrofobizovala trochou kravských výkalov.

DEUTSCH

Regionale Begriffe: **“Loamziagl**”, “Kodziagl**”, “Erdziagl**”**; Standard Deutsch: *Lehmziegel*
**Dialekt-Begriffe, die jeweils in unterschiedlichen Weinviertler Kleinregionen gebräuchlich sind*

Kurze technische Charakterisierung:

In an der Unterseite geschlossene Formen („Model“) geschlagene und danach luftgetrocknete Lehmziegel. Sie werden mit Lehmörtel zu Lehmziegelmauern vermauert.

English

Name: *Adobe (bricks)*

Short technical characterization:

Adobe bricks produced in a mould with a closed bottom.

Čeština

Název: *Kotovice (Morava), nepálená cihla*

Krátká charakteristika (CZ):

Nepálené cihly, na vzduchu sušené cihly, tvarované v dřevěných formách, bývaly pojeny hliněnou maltou.

Slovenský

Názov: *Kotovica, surová nepálená tehla*

Krátka charakteristika:

Hlina nabitá/natlačená ručne alebo lisom do foriem, zdola uzavretých, následne voľne vysušená. Nepálené tehly boli pri stavbe hlineného tehlového múru spájané hlinenou maltou.

DEUTSCH

Regionaler Begriff: „**Loamputz**“; Standard Deutsch: *Lehmputz*

Kurze technische Charakterisierung:

Historischer zweilagiger, weicher Strohhäcksel-Lehmputz, angemischt mit Strohhäcksel (“G’hack”), aufgetragen auf einer Lehmziegelmauer. Die zweite Putzlage wurde mit wiederverwendetem, alten Original-Strohlehmputz von einem abgebrochenen Lehmgebäude in Obersulz ausgeführt und geglättet.

English

Name: *Clay plaster*

Short technical characterization:

Historically used method for an interior clay plaster containing chopped straw; in 2 layers applied on an adobe wall and finally smoothed. The 2nd layer was prepared of a recycled 300 years old historic clay–straw plaster from a demolished building in Obersulz and smoothed.

Čeština

Název: *Hliněná omítka*

Krátká charakteristika (CZ):

Historická metoda zhotovení a aplikace vnitřní hliněné omítky na stěnách z nepálených cihel s hlazenou finální úpravou. Druhá vrstva byla připravena z recyklované hlinoslaměné omítky ze stavby zbořené v Obersulzu.

Slovenský

Názov: *Hlinená omietka*

Krátka charakteristika:

Historická dvojvrstvová mäkká omietka z hliny a slamenej rezanky, nanášaná na múr z nepálených hlinených tehál. Druhá vrstva omietky bola pripravená z recyklovanej, minimálne 200-ročnej, pôvodnej slameno-hlinenej omietky zo zburaného domu v obci Obersulz a bola vyhladená.

DEUTSCH

Regionaler Begriff: „**Windl**“; Standard Deutsch: *Wickelstake*

Kurze technische Charakterisierung:

Über Holz-„Stecken“ aufgerollte, plastische Strohlehm-Wickel, die in Führungen zwischen Deckenbalken eingeschoben und in feuchtem Zustand, ohne Mörtel dicht aneinandergedrückt wurden.

English

Name: *Earthen reel*

Short technical characterization:

A mixture of clay and straw is wrapped around timber struts. The reels are slid between wooden beams along wooden runners and are pressed together in a moistened state without using mortar.

Čeština

Název: *Lepený strop*

Krátká charakteristika (CZ):

Slámená povřísla obalená v hliněné kaši a navíjená kolem dřevěných tyčí. Ty se následně ještě vlhké kladly těsně vedle sebe na stropní trámy.

Slovenský

Názov: *Hlinený strop (?)*

Krátka charakteristika:

Slamené povriesla boli obalené v hlinenej kaši a namotané na drevené tyče. Zasúvali do vodiacich drážok stropných trámov ešte vlhké a natesno natlačené na seba.

9a

Regionaler Begriff: „**Windldeckn**“

DEUTSCH

Regionaler Begriff: „**Quåderstock**“; Standard Deutsch: kein eindeutiges Äquivalent

Kurze technische Charakterisierung:

Große, in unten offene Formrahmen gepatzte und danach luftgetrocknete Lehmziegel mit meist hohem Strohhäcksel (“G’hack”)- und/oder Spreu (“Åum ”)- Anteil. Sie sind deutlich größer als die üblichen Lehmziegel. Sie wurden mit Lehmmörtel vermauert.

English

Short technical characterization:

A big sized adobe brick, which is made in a mould without bottom. It consists of a mixture of clay and chopped straw and chaff and is larger than the commonly used adobe brick. „**Quåderstock**“ are laid in clay mortar.

Čeština

Krátká charakteristika (CZ):

Velké, ve formě bez dna zhotovené, cihly vysušené na slunci, jež obsahovaly vysoký podíl řezané slámy nebo slaměných plev. Jednotlivé prvky jsou větší než obvyklé nepálené cihly. Takto zhotovené stěny byly omítány hliněnou maltou.

DEUTSCH

Regionaler Begriff: „**Riadlwånd**“; Standard Deutsch: *Flechtwerkwand*

Kurze technische Charakterisierung:

Flechtwerk aus Hasel- oder Weidenruten, welches beidseitig mit einer Lehm-Strohmischung beschichtet wird.

English

Name: *Wattle and daub wall*

Short technical characterization:

Wattle construction made of hazel or willow rods, on both sides daubed with a mixture of clay and straw.

DEUTSCH

Standard Deutsch: ***Tramdecke mit „Lehmschlag“ (oben) und Lehmputz (unten)***

Kurze technische Charakterisierung:

Tragende Konstruktion: Holztramdecke mit beidseitiger Holzbretterlage.

Oberseite: mit Holzrauschalung, worauf ein „Lehmschlag“ (Höhe ca. 5cm) als Brandschutz in plastischem Zustand aufgebracht wird.

Unterseite: mit Holzrauschalung, worauf eine Schilfstuckatur als Putzträger für einen 2-lagigen Lehminnenputz montiert wird.

English

Name: *Timber ceiling (floor joists placed with a distance from each other)*

Short technical characterization:

Timber ceiling as a load bearing structure.

On top: wooden boards whereupon a layer of clay (height ca. 5 cm) is applied as a fire protection in a plastic state.

Below: wooden boards whereupon a reed mat is applied as support of a 2-layer interior plaster.

Čeština

Standard Czech: *Trámový strop s hliněnou mazaninou (nahore) a hliněnou omítkou (dole)*

Krátká charakteristika (CZ):

Trámový strop s hliněnou mazaninou (nahore) a hliněnou omítkou (dole).

Nosná konstrukce: stropními trámy s horním záklopem a spodním podbitím.

vrchní strana: na záklopu tvořeném dřevěnými deskami/fošnami je v tloušce ca 5 cm jako protipožární ochrana nanesená v plastickém stavu hliněná mazanina

spodní strana: na deskami podbitými stropními trámy, opatřenými rákosovou rohoží, se nanáší dvouvrstvá hliněná omítka.

DEUTSCH

Regionaler Begriff: „*Diwebam-Deckn*“; Standard Deutsch: *Dippelbaum- oder Dübelbaumdecke mit „Lehmschlag“ (oben) und Lehmputz (unten)*

Kurze technische Charakterisierung:

Tragende Konstruktion: Dippelbaum- oder Dübelbaumdecke.

Oberseite: mit Holzrauschalung, worauf ein „Lehmschlag“ (Höhe ca. 5cm) als Brandschutz in plastischem Zustand aufgebracht wird.

Unterseite: mit Holzrauschalung, worauf eine Schilfstuckatur als Putzträger für einen 2-lagigen Lehminnenputz montiert wird.

English

Name: *Timber ceiling (floor joists fixed with wooden pegs to each other)*

Short technical characterization:

Wattle construction made of hazel and willow rods, on both sides daubed with a mixture of clay and straw.

Čeština

Standard Czech: *Povalový strop*

Krátká charakteristika (CZ):

Povaly (kulatina) jsou z obou stran opatřeny hliněnou mazaninou, která tvoří nehořlavou vrstvu.